

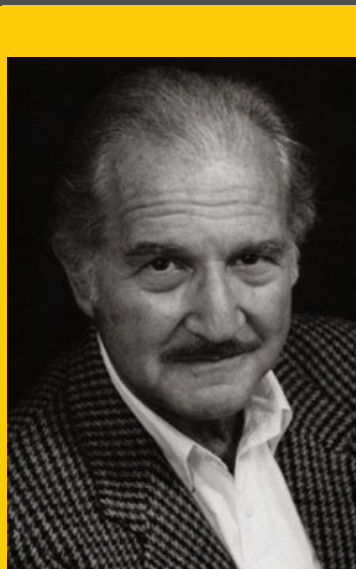
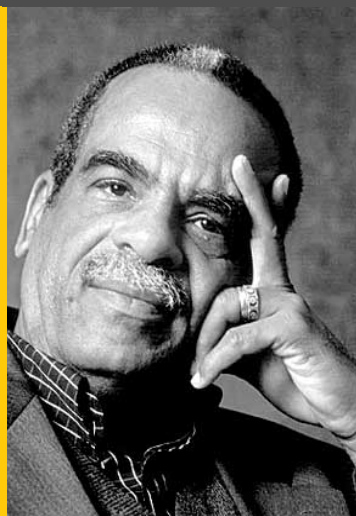
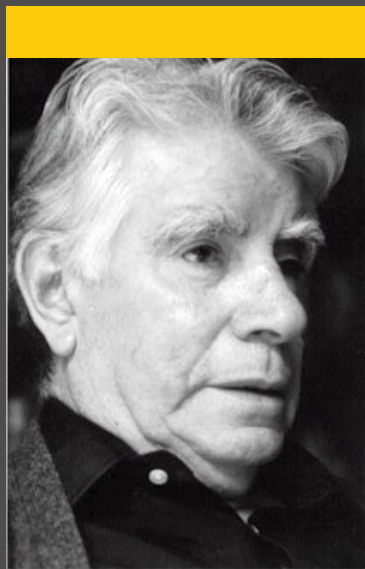
ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ

Краља Милана 2

ПРОЈЕКАТ: КУЛТУРОЛОШКЕ КЊИЖЕВНЕ ТЕОРИЈЕ И СРПСКА КЊИЖЕВНА КРИТИКА

Округли сто

ТРАНСКУЛТУРНЕ ТЕОРИЈЕ ФРАНКОГРАФИХ И ХИСПАНОГРАФИХ АУТОРА

У среду 14. новембра 2018. у 11 часова у библиотеци Института за књижевност и уметност

УЧЕСНИЦИ И ТЕМЕ

Проф. др Далибор Солдатић

Леополдо Сеа и филозофија американизма

Проф. др Тамара Валчић Булић

Архипелашка мисао Едуара Глисана

Доц. др Бојана Ковачевић Петровић

Карлос Фуентес и културни синкретизам Латинске Америке

Доц. др Владимир Карановић

Савремене студије кубанске културе: Фернандо Ортис и појам транскултурације

Др Александра Манчић

Једнојезичност другог код Жака Дериде

Округли сто уређују и воде

Др Александра Манчић и др Марко Теодорски

ДОБРО ДОШЛИ

ТРАНСКУЛТУРНЕ ТЕОРИЈЕ ФРАНКОГРАФИХ И ХИСПАНОГРАФИХ АУТОРА

Отварајући простор за разговоре о транскултурним теоријама и њиховим ауторима, намера нам је да позовемо и на разговор о њиховом значају за мисао о српској књижевности, њеном месту у књижевности света и књижевним односима и везама које се у њој успостављају. Полазимо од оних теорија које културолошка питања постављају као проблем размене, укрштања, али и различитих облика надилажења, прелажења, преношења и нарочито, превођења.

Потребно је скицирати историјску путању транскултурних теоријских приступа, који имају све већи значај у студијама културе и књижевности, разјаснити концептуалне разлике између основних појмова и термина транскултурних и других сродних или противстављених теорија. Овим циклусом разговора настављамо и продубљујемо расправу о значајним питањима књижевнотеоријске и књижевнокритичке праксе у намери да предложимо виђења и разграничења појмова и праваца у мисли о књижевности у 20. веку, и оцртамо просторе који се освајају кроз ново сагледавање претходника. Разговор о транскултурним књижевнотеоријским приступима нужно укључује и трансдисциплинаран приступ, и покреће културолошка, антрополошка, филозофска, археолошка, историјска, лингвистичка, психоаналитичка, и друга питања, и није ограничен на само оне теорије које у свом називу носе придев „транскултурно“.

У разговорима ћемо, барем у почетку, ауторе и теорије груписати према „сродности“ њихових географских, историјских и културних средина, не импликујући тиме никакву нужну условљеност. Свесни чињенице да у конфигурисању универзалног увек постоји извесно потискивање индивидуалног, како бисмо јасније размотрили универзална значења појединих теорија, трудићемо се да непрестано указујемо на разлоге и услове њиховог настанка, као и на специфичне животне околности њихових аутора. Јер, управо зато што се потискује, индивидуалност постаје „неповољни темељ“ универзалности, њен тајни покретач, њено друго, скривено (или потиснуто) лице.

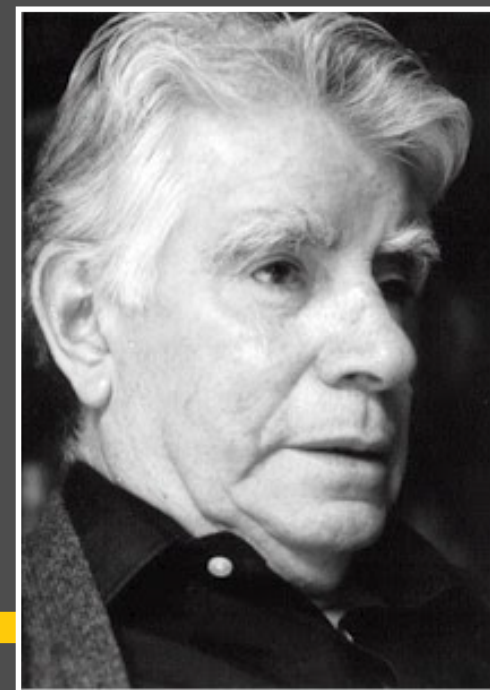
На првом Округлом столу, тема разговора биће теоријска мисао пет аутора који су филозофи, антрополози и писци, а чије су поставке, теорије и филозофије имали, у различитим смисловима и у различитим степенима, превратничке (где „преврат“ узимамо у смислу пресудног обрта и субверзивног обликовања) улоге у грађењу продуктивне мисли о књижевности. Отварајући расправу разговором о теоријама ових франкографих и хиспанографих аутора, желимо да истражимо повратне везе између универзалности значења њихових теорија и специфичности културних околности у којима су те теорије настале. Овим избором смо назначили и могућна премештања и укрштања средишта: Кариби и Мексико трансокеански се укрштају са Медитераном.

У излагању се представља мисао Леополда Сее (1912–2004) и указује на специфично транскултурну димензију његовог разумевања (латино)америчке филозофије.

Сее је био најпознатији и најутицајнији мексички филозоф друге половине 20. века, чије се дело сврстава у „филозофију ослобођења“, односно „зрело“ доба латиноамеричке филозофије. Полазећи од убеђења да филозофија мора трансформисати друштвену реалност из које настаје, Сее се у својим текстовима непрестано враћао промишљању могућности и улоге оригиналне (латино)америчке мисли и историје. Пошто се Латинска Америка културно и историјски налази у раскораку између европеизма и сопствене аутохтоности (уистину не припадајући ни претколумбовској прошлости, ни европској садашњости), Сее пита поседује ли (латино)америчка филозофија оригиналност или је само рефлексија питања и потреба Европе. Штавише, сама идеја оригиналности је за Сее дискутабилна, јер се поставља питање: оригиналност у односу на шта? Одговор је, за Сее, у односу на Европу и европску мисао, те тако развијање оригиналне (латино)америчке филозофије постаје жеља и потреба за учешћем у наративу европске историје и културе.

Антиципирајући критику постмодерних и постколонијалних мислилаца, Сее се позиционира у поменутом међукултурном расцепу и филозофију заснива не као систем апстрактних и теоријских предлога (што је европска идеја смисла филозофије), него као ангажман и производ људи од крви и меса који се боре у сопственим друштвено-историјским околностима: као инструмент слободе и супротстављања евроцентричној визији човека, историје и разума.

Проф. др Далибор Солдатић (Буенос Ајрес, Аргентина, 1947), редовни је професор у пензији. Школовао се у Сплиту, Мексику и Београду. Дипломирао је и магистрирао на Националном аутономном универзитету у Мексику. Магистрирао је са тезом *Носталгија у поезији Рафаела Албертија*, а докторирао на филолошком факултету Универзитета у Београду са тезом *Теорија романа Марија Варгас Љосе*. Аутор је књига *Прилози за теорију новог хиспаноамеричког романа* (2002), *Свет хиспанистике. Увод у студије хиспанистике* (2011), и *Шпанска књижевност I. Средњи век и ренесанса* (1985), у коауторству са Љиљаном Павловић-Самуровић. Приредио је више научних зборника и написао низ чланака из области хиспаноамеричке књижевности. Књижевни је преводилац.

ЛЕОПОЛДО СЕА И ФИЛОЗОФИЈА АМЕРИКАНИЗМА

Проф. др Далибор Солдатић

АРХИПЕЛАШКА МИСАО ЕДУАРА ГЛИСАНА

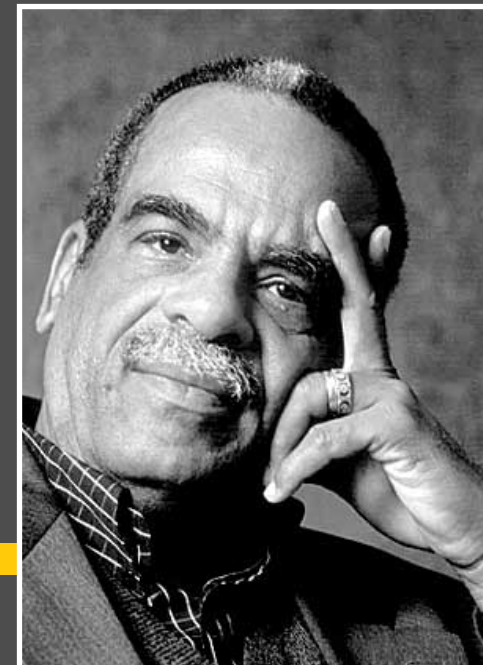
Проф. др Тамара Валчић Булић

Едуар Глисан (1928–2011), пореклом са Мартиника, један је од најзначајнијих постколонијалних франкофоних карипских писаца. Писао је поезију, романе, позоришне комаде, а објавио је и низ књига есеја, од којих је пет накнадно објединио под заједничким именом *Поетика*.

Иако је у време најжешће борбе за деколонизацију, педесетих и шездесетих година 20. века под снажним утицајем покрета *Црнаштво*, Глисан се убрзо потом окреће потрази за „нетоталитарним“ идентитетима и изградњи сопствене поетике засноване на креолизацији као динамичном процесу у коме се културе међусобно сусрећу, сударају, преображавају, и на тај начин се опиру окамењености Бића, апсолутним суштинама, национализму, али и западњачком универзализму. У склопу *Поетике односа*, у којој се у великој мери инспирише идејом и појмом идентитета-ризома Жила Делеза и феликса Гатарија, Глисан дефинише низ значајних појмова као што су креолизација, лутање, дигенеза, прозирност и непрозирност, Хаос-свет, Сав-свет, мондијалност и други.

У овом саопштењу биће изложена и објашњена основна Глисанова схватања везана за актуелни развој и међусобни однос култура у људском друштву.

Проф. др Тамара Валчић Булић је ванредни професор француске књижевности на филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, Србија. Докторирала је 2009. године, на теми из области ренесансне приповедне књижевности. Објављује у књижевним часописима у Србији и у иностранству. Своју прву књигу, *Француска ренесансна прича, новела и приповест*, објавила је 2014. године (Филозофски факултет, Нови Сад). Бави се и књижевним превођењем. Области интересовања и истраживања: приповедна књижевност ренесансе, песма у прози, француски ренесансни путописи, савремени француски роман.

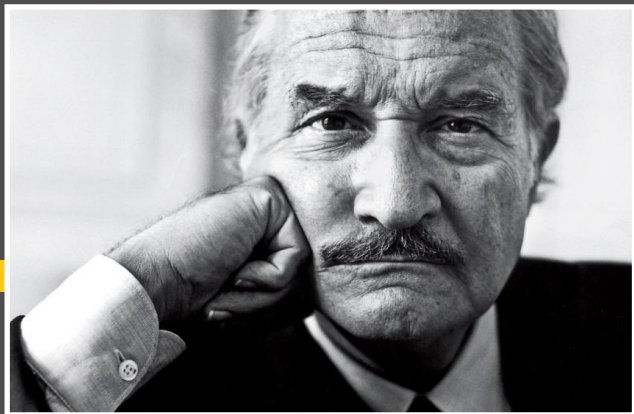

У излагању ће бити речи о хиспаноамеричком културном континуитету из визуре мексичког књижевника Карлоса Фуентеса, односно поимању преплитања и стапања прехиспанске и модерне културе на тлу Латинске Америке из угла тамошњих књижевника и мислилаца. Из њихове перспективе, транскултурација је препозната као један од кључних процеса подручја на којем живе све расе, обједињене појмом *mestizaje* и заједничким, шпанским језиком.

Сагледавањем ставова родоначелника, поборника и тумача особеног хиспаноамеричког синкретизма (међу којима су аргентински теоретичар Валтер Мињоло, уругвајски књижевни критичар Анхел Рама и есејиста Енрике Родо, мексички културни посленици Хосе Васконселос, Алфонсо Рејес и Октавио Пас, кубански писац и музиколог Алехо Карпентјер, португалски научник Боавентура де Соуса Сантос, руски филозоф и књижевни критичар Михаил Бахтин и други), указаћемо на транскултурне процесе у шпанском говорном подручју Јужне, Средње и Северне Америке.

У средишњем делу излагања предочићемо размишљања Карлоса Фуентеса о културном идентитету, парадигми мешања раса, те слојевитом наслеђу као богатству индо-афро-ибериоамеричког човека и друштва.

Напоследку, кроз ово истраживање показаћемо да Карлос Фуентес извор мексичке транскултуралности налази у бароку, којим је премоштен међуатлантски временски и просторни амбис, под чијим сводом је настала нова хиспаноамеричка културна генеалогичка и под чијим је окриљем стасао латиноамерички роман као прозна врста над врстама, ослобођена након три века колонијалне забране и од тада алефовски бесконачна.

Доц. др Бојана Ковачевић Петровић дипломирала је шпански језик и хиспанске књижевности на филолошком факултету Универзитета у Београду, где је одбранила мастер рад на тему *Проблем превођења драмског текста*, а 2017. године и докторску дисертацију под називом *Трагање за идентитетом у делу Карлоса Фуентеса*. Запослена је на Филозофском факултету Универзитета у Новом Саду, у звању доцента за хиспанску књижевности и културу и шпански језик. Поља истраживања су јој хиспаноамеричка и шпанска књижевност, хиспанске културе, традуктологија, савремена хиспанска драма. Учествовала је на бројним научним скуповима у земљи и иностранству и објавила више десетина научних чланака и есеја о књижевном стваралаштву Карлоса Фуентеса, Марија Варгас Љосе, Роберта Болања, Октавија Паса, Сое Валдес, Габријеле Мистрал, Фернанда Арабала, Федерика Гарсија Лорке, Сервантеса и других. Бави се књижевним, судским, симултаним и консекутивним превођењем. Превела је тридесетак књига хиспаноамеричких и шпанских аутора и приредила, између осталог, антологије *Дигитални живот. Шпанска и хиспаноамеричка прича новог миленијума* (2017) и *Вечита смрт од љубави јача. Хиспаноамеричка прича XX и XXI века* (два тома, 2011. и 2012). Члан је Latin American Studies Association (ЛАСА), Мреже хиспаниста Средње Европе, Удружења књижевних преводилаца Србије, Удружења професора шпанског језика и Друштва хиспаниста Србије. Ангажована је на истраживачком пројекту "Literatura y Culturas Hispanoamericanas" (НУМ 980) Универзитета у Гранади.

КАРЛОС ФУЕНТЕС И КУЛТУРНИ СИНКРЕТИЗАМ ЛАТИНСКЕ АМЕРИКЕ

Доц. др Бојана Ковачевић Петровић

САВРЕМЕНЕ СТУДИЈЕ КУБАНСКЕ КУЛТУРЕ: ФЕРНАНДО ОРТИС И ПОЈАМ ТРАНСКУЛТУРАЦИЈЕ

Доц. др Владимир Карановић

Основу западноевропских, а све више и источњачких култура, чини процес сусрета, комуникације, мешања, прожимања и узајамног саображавања. Осим на европском континенту, ова појава посебно је видљива у културама које су у политичком и социјалном смислу биле у односима доминације и субмисивности, као део колонијалног система. При додиру различитих култура селективно се преузимају неки елементи, којима се дају нови облици, нова значења или другачије функције.

Међу првим теоретичарима латиноамеричке културе, кубански антрополог, историчар, етнолог, криминолог, адвокат, лингвиста, политичар и дипломата Фернандо Ортис Фернандес (Fernando Ortiz Fernández, 1881–1969), у књизи *Contrapunteo cubano del tabaco y el azúcar* (1940) истакао је значај појма „транскултурација“ (transculturación). Овај појам је био у центру Ортисовог истраживања капацитета тзв. „периферних“ култура да стварају интеркултурне фузије кроз сусрете и преузимање одређених елемената уместо просте или пасивне асимилације култура и(ли) културних елемената. Транскултурација је у основи кубанске историје будући да је пратећи елемент развоја културе и друштва од првих становника па све до савременог доба. Иако се одвија по фазама, овакав вид културне фузије подразумева расна, друштвена, културна, обичајна, цивилизацијска и друге врсте мешања и дијалога.

Овај обиман, систематичан и јединствен есеј преиспитује границе појмова савремене постколонијалне критике, а основна идеја књиге очигледно је била да се у алегоријском кључу покаже да у једном динамичном облику тзв. транскултурације, у појавности савременог света треба истовремено да постоји стабилност, али и доза тињајућег насиља, непрестана игра моћи и њених друштвених последица. Овај текст такође нам омогућава да сагледамо сву сложеност игре обмане и моћи у процесу стварања или разградње културних формација.

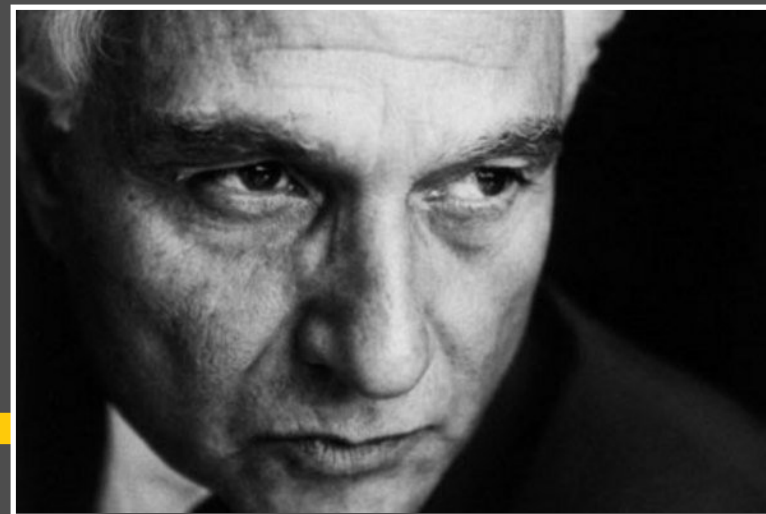
Доц. др Владимир Карановић (Београд, 1981) доцент је за хиспанске књижевности на Катедри за иберијске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду. Области интересовања и истраживања: шпански пикарски роман, шпанско барокно позориште, роман 19. века, реализам и натурализам, савремени шпански роман и методика наставе књижевности. Са шпанског на српски језик превео је антологију Приповедака Леополда Алас Кларина (2012), драмску поетику Ново умеће писања комедија у ово време Лопеа де Вега (2013) и пикарски роман Селестинина кћи Алонса Херонима де Салас Барбадиља (2016). Уређивао је едицију *Класици шпанског реализма у издавачкој кући Пи-Прес*. Аутор је бројних чланака и студија објављених у домаћим и међународним научним часописима и у зборницима с конференција националног или међународног значаја. Један је од приређивача тематског броја часописа *Наслеђе 18* (Шпански и хиспаноамерички роман. Језик, идеологија, дискурс, историја, поетика, филум, Крагујевац, 2011), зборника *Comida y bebida en la lengua española, cultura y literaturas hispánicas* (Филум, Крагујевац, 2012) и *Зборника радова с Прве националне конференције српских хиспаниста* (Филум, Крагујевац, 2016). Аутор је монографије *Идеологија либерализма и традиционализам у роману Регенткиња Леополда Алас Кларина* (Београд: Филолошки факултет, 2013) и *Шпанска књижевност реализма* (Београд: Филолошки факултет, 2018). Уредник је, односно члан уређивачког одбора научних часописа: *Neoiberística* и *Живи језици* (Универзитет у Београду), *Colindancias* (Западни Универзитет у Темишвару) и *Acta Hispanica* (Универзитет у Сегедину). Члан је следећих стручних удружења: АЕРЕ (Европско удружење професора шпанског језика), RHEC (Мрежа хиспаниста Централне Европе), SLESXIX (Удружење „Шпанска књижевност XIX века“), ANSXIX (Удружење хиспаниста „Деветнаести век“) и AIN (Међународно удружење хиспаниста).

У тексту под насловом *Једнојезичност другог*. Протеза порекла, Жак Дерида своју ситуацију у језику посматра као индивидуалну и као универзалну, схватајући је као провокацију, као позив на размишљање и тумачење историје и политике. То је на првом месту ситуација Јевреја у Алжиру у преломном периоду у 20. веку, заједнице и појединца три пута одсечених, најпре од арапске и берберске културе и језика, од француске – односно европске – културе и језика, и коначно, или за почетак, од јеврејског памћења, историје и језика.

Дерида инсистира на универзалности сопствене ситуације неприпадања језику као „управо ономе што не дозвољава да буде поседовано, али што из тог истог разлога, изазива свакојаке покрете присвајања“. Ту личну ситуацију Дерида не описује из биографских разлога. Она изричито учествује у деконструкцији језика као власништва, а несумњиво и као станишта. Она показује да постоји нешто у односу према језику што омогућава да се истовремено укаже на хегемонске језичке политике и да се доведе у питање захтев за присвајање језика и полагање права на идентитет и идентификацију преко језика.

Усмену верзију овог текста Дерида је изложио на колоквијуму који су организовали Едуар Глисан (Мартиник) и Дејвид Вилс (Нови Зеланд), 1992. године, на Универзитету Лујзијана, у Батон Ружу, у САД, под насловом *Echoes from Elsewhere/Renvois d'ailleurs*. Деридине поставке овде се разматрају као полазиште за транскултурна изучавања „феномена који замагљују границе, прелазе их, показују њихову историјску артифицијелност, њихову насилност, означавају односе силе који су у њима концентрисани и који се у њима бесконачно капитализују“.

Др Александра Манчић, виши научни сарадник Института за књижевност и уметност, бави се истраживањима превода и превођења у светлу проблематике идеологије књижевног текста, филозофије језика, међукултурне комуникације, етике и поетике; развоја превођења и мисли о превођењу у српској култури током 20. века; превођења између српске и медитеранских књижевности (шпанске, француске, италијанске) у рано модерно доба. Аутор је књига *Егзотизам и канибализам. Трансмисије другог и авангардни облици превођења* (2017), *Ђордано Бруно и комуникација. Превођење идеја* (2015); *Ствари које нас превазилазе. Увод у превођење идеја* (2013), *Превод и критика* (2010), *Прстом анђела по снегу. Оглед из мистике* (2010), *Моје тело није обмана маште. Сервантесове вештице* (2009), *Ветрењаче на језик. Дневник превођења Дон Кихота* (2005, 2012), *Преврзије. Огледи о шпанским преводима из српске књижевности* (1999), као и низа текстова о различитим питањима књижевног превођења, транскултурним и трансдисциплинарним темама. Преводи са шпанског, француског, италијанског и енглеског језика.

ЈЕДНОЈЕЗИЧНОСТ ДРУГОГ КОД ЖАКА ДЕРИДЕ

Др Александра Манчић